

GIÁO DỤC KỸ NĂNG ỨNG XỬ VĂN MINH TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG CHO SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ - KỸ THUẬT CÔNG NGHIỆP TRONG BỐI CẢNH CHUYỂN ĐỔI SỐ

VŨ THỊ NGUYỆT

Khoa Lý luận chính trị và pháp luật,
Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

Nhận bài ngày 05/5/2026. Sửa chữa xong 10/6/2026. Duyệt đăng 13/6/2026.

Abstract

In the context of digital transformation, cyberspace has become a common environment for students to learn, communicate, and express themselves. Along with opportunities for knowledge access and digital competence development, students also face risks such as inappropriate online language, misinformation sharing, privacy violations, and cyberbullying. Therefore, educating civil online conduct skills is necessary to foster students' awareness, attitudes, and responsible behaviors in digital life. This article clarifies several theoretical issues, educational contents, organizational forms, and influencing factors related to educating civil online conduct skills for students at the University of Economics - Technology for Industries. The findings provide a scientific basis for developing educational modules, guidance materials, and activities to promote digital conduct culture in the university.

Keywords: Civil online conduct skills, cyberspace, digital citizenship, digital transformation, students.

1. Đặt vấn đề

Chuyển đổi số đang tác động sâu sắc đến phương thức học tập, giao tiếp, tiếp cận thông tin và tham gia đời sống xã hội của sinh viên (SV). Không gian mạng (KGM), đặc biệt là mạng xã hội, diễn đàn trực tuyến, hệ thống học tập số và các ứng dụng truyền thông đã trở thành môi trường quen thuộc trong đời sống đại học. Môi trường này tạo nhiều cơ hội để SV tiếp cận tri thức, chia sẻ quan điểm, mở rộng quan hệ xã hội, phát triển năng lực số và khẳng định bản thân. Tuy nhiên, với đặc trưng mở, tốc độ lan truyền nhanh và phạm vi ảnh hưởng rộng, KGM cũng làm gia tăng nguy cơ xuất hiện các hành vi ứng xử thiếu văn minh như công kích cá nhân, bình luận xúc phạm, chia sẻ thông tin chưa kiểm chứng, xâm phạm quyền riêng tư, bắt nạt trực tuyến hoặc tham gia các trào lưu tiêu cực. Những vấn đề này đã được đề cập trong các nghiên cứu về xã hội mạng, giáo dục công dân số và phòng ngừa bắt nạt trực tuyến (Castells, M., 2001; Council of Europe, 2019; Hinduja, S., & Patchin, J. W., 2015). Đối với SV đại học, hành vi ứng xử trên KGM không chỉ phản ánh kỹ năng giao tiếp cá nhân mà còn gắn với văn hóa học đường, hình ảnh của nhà trường, ý thức pháp luật và trách nhiệm công dân số. Trong bối cảnh giáo dục đại học đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin, học liệu số, lớp học trực tuyến và truyền thông số, việc giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV trở thành yêu cầu cần thiết, phù hợp với định hướng phát triển năng lực số, công dân số và xây dựng môi trường giáo dục an toàn, lành mạnh, nhân văn (UNESCO, 2024; International Society for Technology in Education, 2016; UNICEF Office of Global Insight and Policy, 2019).

Ở Việt Nam, các quy định về an ninh mạng, bảo vệ dữ liệu cá nhân, quy tắc ứng xử trên mạng xã hội và chuyển đổi số trong giáo dục đã tạo cơ sở pháp lý quan trọng để định hướng hành vi của người học trong môi trường trực tuyến (Quốc hội, 2018; Chính phủ, 2023; Bộ Thông tin và Truyền thông, 2021; Bộ

Email: vtnguyet@uneti.edu.vn

Giáo dục và Đào tạo, 2019; Thủ tướng Chính phủ, 2022). Tuy nhiên, thực tiễn cho thấy giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV vẫn chưa được triển khai đồng bộ; hình thức giáo dục còn thiên về tuyên truyền, chưa chú trọng đúng mức đến tình huống thực hành, trải nghiệm và năng lực tự điều chỉnh hành vi. Vì vậy, việc nghiên cứu nội dung, hình thức và các yếu tố ảnh hưởng đến giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp trong bối cảnh chuyển đổi số là cần thiết.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm cơ bản

2.1.1. Không gian mạng

Không gian mạng là môi trường xã hội số được hình thành trên nền tảng Internet, mạng viễn thông, hệ thống thông tin và công nghệ số, nơi con người thực hiện các hoạt động giao tiếp, học tập, trao đổi dữ liệu, chia sẻ tri thức và tham gia các quan hệ xã hội. So với không gian giao tiếp trực tiếp, KGM có tính mở, tính kết nối cao, tốc độ lan truyền nhanh và khả năng lưu vết dữ liệu. Vì vậy, hành vi của cá nhân trên môi trường mạng có thể tạo ra tác động rộng, đồng thời để lại hệ quả đối với danh dự, uy tín, quan hệ xã hội và trách nhiệm pháp lý của chủ thể tham gia (Castells, M., 2001; Quốc hội, 2018). Đối với SV, KGM không chỉ là phương tiện giao tiếp, giải trí mà còn là môi trường học tập, nghiên cứu, hợp tác nhóm, tiếp cận thông tin và xây dựng hình ảnh cá nhân. Do đó, việc hình thành năng lực tham gia KGM một cách an toàn, văn minh và có trách nhiệm là yêu cầu cần thiết trong giáo dục đại học hiện nay.

2.1.2. Kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng

Kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM là khả năng cá nhân vận dụng tri thức, thái độ, chuẩn mực đạo đức, quy định pháp luật và năng lực giao tiếp số để lựa chọn, thực hiện hành vi phù hợp khi tham gia môi trường trực tuyến. Kỹ năng này thể hiện ở việc sử dụng ngôn ngữ lịch sự, tôn trọng người khác, kiểm chứng thông tin trước khi chia sẻ, bảo vệ dữ liệu cá nhân, tôn trọng quyền riêng tư và không tiếp tay cho các hành vi gây hại trên mạng (Council of Europe, 2019; UNESCO, 2024; Bộ Thông tin và Truyền thông, 2021). Ứng xử văn minh trên KGM không chỉ dừng lại ở thái độ nhã nhặn trong giao tiếp mà còn thể hiện ý thức trách nhiệm đối với cộng đồng số. Một hành vi trực tuyến được coi là văn minh khi vừa bảo đảm quyền thể hiện ý kiến của cá nhân, vừa không xâm phạm danh dự, nhân phẩm, quyền riêng tư và lợi ích hợp pháp của người khác.

2.1.3. Giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên

Đây là quá trình tác động có mục tiêu, có kế hoạch và có tổ chức của nhà trường, giảng viên, tổ chức Đoàn - Hội, gia đình và các lực lượng xã hội nhằm hình thành ở SV nhận thức đúng, thái độ tích cực và kỹ năng thực hành phù hợp khi tham gia môi trường mạng. Nội dung này không chỉ cung cấp tri thức về quy tắc ứng xử mà còn hướng tới phát triển năng lực nhận diện rủi ro, tự kiểm soát cảm xúc, ra quyết định có trách nhiệm, bảo vệ bản thân và tôn trọng quyền, lợi ích hợp pháp của người khác trong đời sống số (UNESCO, 2024; Livingstone, S., 2009). Theo cách tiếp cận trên, giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM là một bộ phận của giáo dục toàn diện và giáo dục công dân số trong trường đại học. Nội dung giáo dục cần được triển khai trên cơ sở kết hợp giữa đạo đức, pháp luật, văn hóa học đường, kỹ năng mềm và năng lực số, qua đó giúp SV hình thành thói quen giao tiếp chuẩn mực, biết tự điều chỉnh hành vi và có trách nhiệm trong xã hội số.

2.1.4. Công dân số

Công dân số là cá nhân có khả năng sử dụng công nghệ số một cách an toàn, có đạo đức, có trách nhiệm và tham gia tích cực vào đời sống xã hội trên môi trường số. Khái niệm này không chỉ nhấn mạnh năng lực sử dụng thiết bị, nền tảng và công cụ số mà còn bao hàm ý thức tuân thủ pháp luật, tôn trọng người khác, bảo vệ dữ liệu cá nhân, kiểm chứng thông tin và đóng góp vào việc xây dựng cộng đồng trực tuyến lành mạnh (Council of Europe, 2019; International Society for Technology in Education, 2016; UNICEF Office of Global Insight and Policy, 2019).

Đối với SV, năng lực công dân số có ý nghĩa đặc biệt quan trọng vì SV vừa là người học, vừa là chủ thể thường xuyên tham gia giao tiếp, chia sẻ, sáng tạo và lan tỏa thông tin trên KGM. Việc giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cần gắn với quá trình hình thành trách nhiệm công dân số, giúp SV biết sử dụng quyền tự do biểu đạt một cách phù hợp, tôn trọng chuẩn mực cộng đồng và góp phần xây dựng môi trường mạng an toàn, nhân văn.

2.2. Các lý thuyết tiếp cận nền tảng về giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên

Dưới góc độ lý thuyết học tập xã hội, hành vi của cá nhân được hình thành thông qua quá trình quan sát, mô phỏng và củng cố từ môi trường xung quanh. Trên KGM, SV chịu ảnh hưởng từ bạn bè, người nổi tiếng, nhà sáng tạo nội dung, cộng đồng trực tuyến và các cơ chế tương tác như lượt thích, bình luận, chia sẻ. Những yếu tố này có thể củng cố hành vi tích cực nhưng cũng có thể khuyến khích phát ngôn cực đoan, công kích cá nhân hoặc chạy theo các xu hướng thiếu chuẩn mực. Vì vậy, giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh cần giúp SV nhận diện tác động của chuẩn nhóm, lựa chọn hình mẫu tích cực và biết tự điều chỉnh hành vi khi tham gia môi trường mạng (Bandura, A., 1977; Hinduja, S., & Patchin, J. W., 2015). Dưới góc độ lý thuyết hành vi có kế hoạch, hành vi của cá nhân chịu ảnh hưởng bởi thái độ đối với hành vi, chuẩn mực chủ quan và nhận thức về khả năng kiểm soát hành vi. Cách tiếp cận này cho thấy, để hình thành kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV, cần tác động đồng thời đến nhận thức của SV về lợi ích và hậu quả của hành vi trực tuyến, chuẩn mực ứng xử trong cộng đồng SV và năng lực thực hành của cá nhân khi đối diện với các tình huống cụ thể trên môi trường mạng (Ajzen, I., 1991). Từ hai cách tiếp cận trên cho thấy, giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cần được triển khai theo hướng kết hợp giữa giáo dục nhận thức, giáo dục giá trị, giáo dục pháp luật và rèn luyện kỹ năng thực hành. Nội dung này góp phần hình thành ở SV năng lực sử dụng công nghệ số an toàn, có đạo đức, có trách nhiệm và phù hợp với yêu cầu của công dân số trong bối cảnh chuyển đổi số (Council of Europe, 2019; UNESCO, 2024).

2.3. Nội dung giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên

Nội dung này cần được thiết kế theo hướng phát triển đồng thời nhận thức, thái độ và kỹ năng thực hành. Trước hết, SV cần được trang bị hiểu biết về đặc điểm của KGM, chuẩn mực đạo đức, văn hóa ứng xử và các quy định pháp luật liên quan đến hành vi trực tuyến. Nhận thức đúng là cơ sở để SV hiểu rằng mỗi hành vi trên mạng đều có thể tạo ra ảnh hưởng xã hội, để lại dấu vết số và phát sinh trách nhiệm pháp lý trong những trường hợp nhất định (Bộ Thông tin và Truyền thông, 2021; Quốc hội, 2018; Chính phủ, 2023), cụ thể: - *Giáo dục kỹ năng giao tiếp văn minh trên KGM*: Nội dung này giúp SV sử dụng ngôn ngữ lịch sự, đúng mực, tôn trọng người khác, biết lắng nghe và phản hồi có trách nhiệm; tránh công kích cá nhân, miệt thị, xúc phạm danh dự, nhân phẩm hoặc tạo ra xung đột không cần thiết trong giao tiếp trực tuyến; - *Giáo dục kỹ năng chia sẻ và bình luận thông tin có trách nhiệm*: SV cần biết cân nhắc trước khi đăng tải, chia sẻ, bình luận hoặc lan truyền nội dung trên mạng; nhận thức được hậu quả của việc phát tán tin giả, thông tin chưa kiểm chứng, hình ảnh riêng tư hoặc nội dung có thể gây tổn hại đến cá nhân, tổ chức và cộng đồng (UNESCO, 2011; UNICEF Office of Global Insight and Policy, 2019); - *Giáo dục kỹ năng kiểm chứng thông tin và tư duy phản biện*: Trước sự gia tăng của tin giả, thông tin sai lệch và các nội dung thao túng cảm xúc, SV cần được hướng dẫn cách kiểm tra nguồn tin, đối chiếu thông tin, nhận diện dấu hiệu sai lệch, phân biệt ý kiến cá nhân với dữ kiện khách quan và không vội vàng chia sẻ thông tin khi chưa có căn cứ đáng tin cậy (UNESCO, 2011; UNICEF Office of Global Insight and Policy, 2019); - *Giáo dục kỹ năng tôn trọng quyền riêng tư và bảo vệ dữ liệu cá nhân*: SV cần hiểu giá trị của dữ liệu cá nhân, biết bảo vệ tài khoản, mật khẩu, hình ảnh, thông tin cá nhân; đồng thời tôn trọng quyền riêng tư của người khác, không tự ý đăng tải, chia sẻ hoặc sử dụng dữ liệu, hình ảnh của người khác khi chưa được đồng ý (Chính phủ, 2023); - *Giáo dục kỹ năng phòng tránh và ứng phó với hành vi lệch chuẩn trên mạng*: SV cần biết nhận diện các biểu hiện của bắt nạt trực tuyến, quấy rối, lừa đảo, kích động thù ghét, bôi nhọ danh dự, xâm phạm dữ liệu cá nhân và các hành vi vi phạm pháp luật khác. Đồng thời, SV cần được hướng dẫn cách lưu giữ chứng cứ, tìm kiếm sự hỗ trợ, báo cáo

hành vi vi phạm và ứng xử an toàn khi chứng kiến hành vi gây hại trên môi trường mạng (Hinduja, S., & Patchin, J. W., 2015); - *Giáo dục ý thức xây dựng hình ảnh cá nhân và văn hóa học đường trên KGM*: SV cần nhận thức rằng hành vi trực tuyến có thể ảnh hưởng đến uy tín cá nhân, cơ hội học tập, nghề nghiệp và hình ảnh của nhà trường. Vì vậy, ứng xử văn minh trên KGM không chỉ là yêu cầu đạo đức cá nhân mà còn là trách nhiệm góp phần xây dựng môi trường giáo dục hiện đại, an toàn, lành mạnh và nhân văn.

2.4. Hình thức và phương pháp giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên

Giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV cần được tổ chức bằng các hình thức linh hoạt, phù hợp với đặc điểm người học và điều kiện chuyển đổi số trong nhà trường. Nội dung này có thể được lồng ghép trong các học phần có liên quan như Pháp luật đại cương, kỹ năng mềm, giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức nghề nghiệp hoặc các học phần định hướng kỹ năng số. Việc lồng ghép cần gắn với tình huống thực tiễn, ví dụ cụ thể về hành vi trực tuyến và hệ quả đạo đức, xã hội, pháp lý của các hành vi đó (Thủ tướng Chính phủ, 2022; Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019). Bên cạnh hoạt động giảng dạy chính khóa, nhà trường có thể tổ chức chuyên đề, tọa đàm, diễn đàn SV, cuộc thi truyền thông, sinh hoạt lớp, sinh hoạt Đoàn - Hội về văn hóa ứng xử trên KGM. Đồng thời cần khai thác hiệu quả website, fanpage, hệ thống học tập trực tuyến, bản tin điện tử, video ngắn, infographic, cẩm nang số hoặc các chiến dịch truyền thông tích cực để lan tỏa thông điệp về giao tiếp văn minh, kiểm chứng thông tin, bảo vệ dữ liệu cá nhân và phòng tránh hành vi lệch chuẩn trên mạng.

Về phương pháp, cần tăng cường giáo dục thông qua tình huống, thảo luận nhóm, đóng vai, phản biện, phân tích vụ việc, học tập trải nghiệm và giáo dục đồng đẳng. Thay vì chỉ truyền đạt quy định một chiều, giảng viên và cán bộ giáo dục cần đặt SV vào các tình huống cụ thể như tranh luận trên mạng xã hội, bị công kích trực tuyến, nhận tin nhắn lừa đảo, phát hiện tin giả hoặc chứng kiến hành vi bắt nạt mạng. Qua đó, SV có cơ hội phân tích, lựa chọn cách ứng xử phù hợp và hình thành năng lực tự điều chỉnh hành vi trong môi trường số.

2.5. Thực tiễn giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

Trong thời gian qua, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp đã quan tâm giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV thông qua nhiều hoạt động khác nhau, gắn với công tác giáo dục chính trị tư tưởng, giáo dục pháp luật, xây dựng văn hóa học đường và chuyển đổi số trong nhà trường. Các hoạt động này tuy chưa hình thành một học phần độc lập về ứng xử văn minh trên KGM nhưng đã được triển khai lồng ghép trong nhiều nội dung giáo dục, quản lý và hỗ trợ SV. Trước hết, nhà trường tổ chức giáo dục, định hướng cho SV thông qua “Tuần sinh hoạt công dân - SV” đầu khóa, đầu năm học và các buổi sinh hoạt lớp. Đây là dịp để SV được phổ biến quy chế đào tạo, quy chế công tác SV, quy định về văn hóa học đường, ý thức chấp hành pháp luật, trách nhiệm khi tham gia môi trường học tập trực tiếp và trực tuyến. Trong các nội dung này, SV được nhắc nhở về việc sử dụng mạng xã hội đúng mực, không đăng tải, chia sẻ thông tin sai lệch, không bình luận xúc phạm danh dự, nhân phẩm của người khác, không vi phạm quy định pháp luật về an ninh mạng và bảo vệ dữ liệu cá nhân. Bên cạnh đó, nội dung giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM được lồng ghép trong một số học phần và hoạt động giáo dục kỹ năng như Pháp luật đại cương, kỹ năng mềm, giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức nghề nghiệp và các chuyên đề về chuyển đổi số. Thông qua các bài học, tình huống thảo luận, trao đổi nhóm và ví dụ thực tiễn, SV được hướng dẫn nhận diện các hành vi thiếu chuẩn mực trên môi trường số, biết kiểm chứng thông tin trước khi chia sẻ, tôn trọng quyền riêng tư, bảo vệ dữ liệu cá nhân và lựa chọn cách ứng xử phù hợp khi xảy ra mâu thuẫn, tranh luận hoặc bị công kích trên mạng.

Hoạt động của tổ chức Đoàn - Hội, câu lạc bộ SV và cố vấn học tập cũng góp phần quan trọng trong giáo dục văn hóa ứng xử số. Thông qua sinh hoạt chi đoàn, sinh hoạt lớp, tọa đàm, diễn đàn SV, các cuộc thi truyền thông, hoạt động tuyên truyền pháp luật và các chiến dịch truyền thông trên website, fanpage, nhóm lớp, SV được tiếp cận thường xuyên với các thông điệp về ứng xử văn minh, trách

nhệm công dân số, kiểm chứng thông tin, phòng tránh tin giả, phòng chống lừa đảo trực tuyến và xây dựng hình ảnh sinh viên UNETI văn minh, hiện đại, có trách nhiệm. Ngoài ra, nhà trường còn chú trọng xây dựng nếp sống văn hóa học đường, trong đó có yêu cầu SV ứng xử chuẩn mực khi sử dụng mạng xã hội và các nền tảng trực tuyến. Việc tuyên truyền, nhắc nhở, kiểm tra nề nếp sinh viên, kết hợp với vai trò của GV, cố vấn học tập và các đơn vị chức năng, giúp SV nâng cao ý thức tự điều chỉnh hành vi, tránh lan truyền thông tin tiêu cực, không tham gia công kích cá nhân và biết tìm kiếm sự hỗ trợ khi gặp các vấn đề trên môi trường mạng. Có thể thấy, thực tiễn giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp đã được triển khai theo hướng lồng ghép, đa dạng và gắn với đời sống học tập của SV. Tuy nhiên, các hoạt động này vẫn cần được hệ thống hóa rõ hơn thành chuyên đề, tài liệu hướng dẫn hoặc cẩm nang kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM; đồng thời tăng cường các tình huống thực hành, hoạt động trải nghiệm và cơ chế hỗ trợ SV khi phát sinh sự cố trực tuyến. Đây là cơ sở để nhà trường tiếp tục nâng cao hiệu quả giáo dục văn hóa ứng xử số trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay.

2.6. Yếu tố ảnh hưởng đến giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên không gian mạng cho sinh viên

Hiệu quả giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV chịu tác động bởi nhiều yếu tố. Trong phạm vi bài viết có thể khái quát thành bốn nhóm yếu tố cơ bản sau:

- *Yếu tố từ phía SV*: Nhận thức, thái độ, thói quen sử dụng mạng xã hội, năng lực số, khả năng tự kiểm soát cảm xúc và kinh nghiệm xử lý tình huống trực tuyến có ảnh hưởng trực tiếp đến hành vi ứng xử của SV. SV có nhận thức đúng và năng lực tự kiểm soát tốt thường cân nhắc kỹ hơn trước khi đăng tải, bình luận hoặc chia sẻ thông tin. Ngược lại, sự bốc đồng, tâm lý đám đông, thói quen tiếp nhận thông tin thụ động và thiếu kỹ năng phản biện có thể làm gia tăng nguy cơ xuất hiện hành vi thiếu chuẩn mực trên KGM (Ajzen, I., 1991; UNESCO, 2011); - *Yếu tố từ nhà trường và GV*: Nhà trường là môi trường tổ chức giáo dục, định hướng chuẩn mực và tạo điều kiện để SV thực hành kỹ năng ứng xử văn minh. Hiệu quả giáo dục phụ thuộc vào mức độ quan tâm của nhà trường, sự rõ ràng của quy tắc ứng xử, năng lực sư phạm số của GV, vai trò của cố vấn học tập, tổ chức Đoàn - Hội và cơ chế tư vấn, hỗ trợ SV khi phát sinh vấn đề trên môi trường mạng (Thủ tướng Chính phủ, 2022; Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019); - *Yếu tố từ gia đình, bạn bè và cộng đồng trực tuyến*: Gia đình góp phần hình thành nhân cách, thói quen giao tiếp và ý thức trách nhiệm xã hội của SV. Trong khi đó, bạn bè, cộng đồng mạng, xu hướng truyền thông và phản ứng của người khác trên các nền tảng số có thể tác động mạnh đến hành vi trực tuyến của SV. Các chuẩn mực nhóm tích cực có thể khuyến khích hành vi tử tế, tôn trọng và trách nhiệm; ngược lại, chuẩn mực nhóm lệch chuẩn có thể thúc đẩy hành vi công kích, chế giễu hoặc lan truyền thông tin độc hại (Bandura, A., 1977; Hinduja, S., & Patchin, J. W., 2015); - *Yếu tố từ nền tảng số và khung pháp lý*: Cơ chế lan truyền nhanh, tính ẩn danh tương đối, thuật toán đề xuất nội dung và các “phần thưởng xã hội” như lượt thích, bình luận, chia sẻ có thể tác động mạnh đến hành vi trực tuyến của SV. Bên cạnh đó, các quy định về an ninh mạng, bảo vệ dữ liệu cá nhân, quy tắc ứng xử trên mạng xã hội và quy tắc ứng xử trong cơ sở giáo dục tạo nền tảng chuẩn mực cho quá trình giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM. Khi các quy định này được cụ thể hóa thành nội quy, hướng dẫn và quy trình hỗ trợ trong nhà trường, SV sẽ có căn cứ rõ ràng hơn để nhận diện hành vi phù hợp và không phù hợp trên môi trường trực tuyến (Castells, M., 2001; Bộ Thông tin và Truyền thông, 2021; Quốc hội, 2018; Chính phủ, 2023).

3. Kết luận và kiến nghị

3.1. Kết luận

Trong bối cảnh chuyển đổi số, KGM đã trở thành môi trường quan trọng đối với quá trình học tập, giao tiếp, kết nối và phát triển bản thân của SV. Bên cạnh những cơ hội về tiếp cận tri thức, mở rộng quan hệ xã hội và phát triển năng lực số, SV cũng đối mặt với nhiều nguy cơ như ứng xử thiếu chuẩn mực, chia sẻ thông tin sai lệch, xâm phạm quyền riêng tư, bắt nạt trực tuyến và vi phạm pháp luật trên môi trường mạng. Vì vậy, giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV là yêu cầu cần thiết trong giáo dục đại học hiện nay. Bài viết đã hệ thống hóa một số vấn đề lý luận cơ bản về KGM, kỹ năng ứng

xử văn minh trên KGM và giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV. Đồng thời phân tích các lý thuyết tiếp cận nền tảng, nội dung giáo dục, hình thức, phương pháp tổ chức giáo dục và các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình giáo dục kỹ năng này. Từ những phân tích trên có thể khẳng định, giáo dục kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp cần được triển khai theo hướng hệ thống, đồng bộ, thiết thực và gắn với đời sống số của SV. Nội dung này không chỉ góp phần nâng cao kỹ năng giao tiếp, năng lực tự bảo vệ và ý thức trách nhiệm của người học mà còn góp phần xây dựng văn hóa học đường, hình ảnh SV UNETI văn minh, trách nhiệm, hiện đại và phù hợp với yêu cầu chuyển đổi số trong giáo dục đại học.

3.2. Kiến nghị

Nhà trường cần xây dựng các chuyên đề, tài liệu hướng dẫn hoặc cẩm nang về kỹ năng ứng xử văn minh trên KGM cho SV. Nội dung giáo dục cần ngắn gọn, thiết thực, gắn với các tình huống thường gặp trong đời sống số, đồng thời bảo đảm sự kết hợp giữa chuẩn mực đạo đức, văn hóa học đường và quy định pháp luật có liên quan.

Các khoa, giảng viên và cố vấn học tập cần tăng cường lồng ghép nội dung giáo dục văn hóa ứng xử số trong giảng dạy, sinh hoạt lớp, tư vấn học tập và các hoạt động giáo dục kỹ năng mềm. Việc lồng ghép cần chú trọng tình huống thực tiễn, giúp SV nhận diện rủi ro, lựa chọn cách ứng xử phù hợp và hình thành năng lực tự điều chỉnh hành vi trên KGM.

Tổ chức Đoàn - Hội và các câu lạc bộ SV cần đẩy mạnh hoạt động truyền thông, tọa đàm, diễn đàn, cuộc thi và chiến dịch trực tuyến về ứng xử văn minh, trách nhiệm công dân số, kiểm chứng thông tin, bảo vệ dữ liệu cá nhân và phòng tránh hành vi lệch chuẩn trên mạng. Qua đó, khuyến khích SV tham gia xây dựng nội dung tích cực, lan tỏa thông điệp nhân văn và hình thành thói quen phản biện có văn hóa trong môi trường số.

Sinh viên cần chủ động rèn luyện kỹ năng giao tiếp văn minh, kiểm soát cảm xúc, kiểm chứng thông tin, bảo vệ dữ liệu cá nhân và tôn trọng người khác trên KGM. Đồng thời cần tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong giáo dục, hỗ trợ và xử lý các vấn đề liên quan đến hành vi ứng xử của SV trên môi trường trực tuyến, góp phần xây dựng KGM an toàn, lành mạnh và văn minh.

Tài liệu tham khảo

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211. DOI: 10.1016/0749-5978(91)90020-T.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall, pp. 22-29.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019). *Thông tư số 06/2019/TT-BGDĐT*, ngày 12/4/2019 ban hành Quy định quy tắc ứng xử trong cơ sở giáo dục mầm non, cơ sở giáo dục phổ thông, cơ sở giáo dục thường xuyên.
- Bộ Thông tin và Truyền thông (2021). *Quyết định số 874/QĐ-BTTTT*, ngày 17/6/2021 ban hành Bộ Quy tắc ứng xử trên mạng xã hội.
- Castells, M. (2001). *The Internet galaxy: Reflections on the Internet, business, and society*. Oxford University Press, pp. 1-22.
- Chính phủ (2023). *Nghị định số 13/2023/NĐ-CP*, ngày 17/4/2023 về bảo vệ dữ liệu cá nhân.
- Council of Europe. (2019). *Digital citizenship education handbook: Being online, well-being online, rights online*. Council of Europe Publishing, pp. 10-13.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying* (2nd ed.). Corwin Press, pp. 45-70, 143-224.
- International Society for Technology in Education. (2016). *ISTE standards for students*. International Society for Technology in Education, pp. 2-3.
- Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet: Great expectations, challenging realities*. Polity Press, pp. 1-19.
- Quốc hội (2018). *Luật An ninh mạng*. Luật số 24/2018/QH14, ngày 12/6/2018.
- Thủ tướng Chính phủ (2022). *Quyết định số 131/QĐ-TTg*, ngày 25/01/2022 phê duyệt Đề án "Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin và chuyển đổi số trong giáo dục và đào tạo giai đoạn 2022-2025, định hướng đến năm 2030".
- UNESCO (2011). *Media and information literacy curriculum for teachers*. UNESCO, pp. 16-31.
- UNESCO (2024). *Global citizenship education in a digital age: Teacher guidelines*. UNESCO, pp. 8-15.
- UNICEF Office of Global Insight and Policy (2019). *Digital literacy for children: Exploring definitions and frameworks*. UNICEF, pp. 5-7, 28-30.